

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 3. junija 1857.

Kmetijstvo v našem cesarstvu.

Govor gosp. c. k. ministerskega svetovavca viteza K. Kleyle-ta v 1. velikem zboru na Dunaji 9. junij t. m.

(Dalje.)

Še sedaj so v našem cesarstvu velike doline in planjave, katerih zemlja je silno rodovitna in na kateri se prideluje žita obilo. Al da bi žitna zemlja nikoli ne prišla ob svojo rodovitnost, je napačna misel; saj že dosti glasno skušnje govore, da najplodnije pšenišče se spremeni v pust spašnik, ako gospodar leto na leto le ropa zemljo in ji nič ne povračuje.

Naj bi kmetovavci takih dežel ne pozabili, da je tudi treba zemljo pri njeni rodovitnosti ohraniti, da se jim ne bo taka godila kakor že tolikim deželam nekdanjih časov, ki so slovele kot največje žitne bogatinke, sedaj pa so reve. Res je, da pridniše obdelovanje in posebno globoke je oranje zamore povzdigniti rodovitnost polj, — al na zadnje je bo vendar tudi konec. Kjer je malo ljudi, leži mnogo spašnikov brez koristi, ki bi bili pripravi za poljedelstvo. Kadar pa se bo pomnožilo število ljudi v takih krajih, in z njim vred tudi število delavnih rok, se bojo predelali pašniki v njive — al scasoma se bo povzila tudi njih rodovitnost.

Res je, da tako gospodarstvo, ktero zemlji le jemlje in ji ne povračuje kar ji je vzelo, utegne še več let terpeti, — na zadnje bo pa tako gospodarstvo vendar tudi peljalo na kant.

Kakor pridelujemo mnogo žita v našem cesarstvu, tako imamo tudi takošne živine dokaj, ktera se vedno redi na paši. Ogerske goveda, ki živijo po pustah ali stepah, so za vprego izverstne, za mesarja dobre, za molžo pa nič ne veljajo. Za sedanje okoljšine je ta živina popolnoma dobra. Od te živine, ker se vedno pod milim nebom pase, nima poljedelstvo dosti dobička, ker njive nič ali celó malo gnoja doletí.

Spomladi in poleti dobiva živina na paši dovolj živeža, ako ni suša prevelika. Hude nadloge pa jo stiskajo pozimi. Pod prostim nebom, k večem pod kako slabo streho in proti severju s kakimi plankami obvarovane zmerzujejo uboge živinčeta; slama je njih edina hrana, pa še ta se jim pičlo poklada. Mnogoverstne bolezni izvirajo iz take uime, in v jeseni leporejena mlada živina je spomladi le kost in koža.

Mnogo več dobička bi donasala živinoreja, ako bi jo pozimi redili po potrebi; gnoj iz zimskih hlevov pa bi bil polju v dobro.

Še bolj kot goveda pa povzijejo ovce pašo. Suhi kraji so kraji za rejo ovac. Žlahna avstrijska volna slovi po celem svetu. Več ko se spašnikov razdelí, več se dobiva polja, in toliko manj je potem prostora za ovčjo rejo. To predelovanje spašnikov v njive pa se ne godí na vrat na nos, in tudi pri najvišji stopnji kmetijstva ne bode reja goveje živine nikoli popolnoma spodrinila ovac.

Nedavnej kar se je pri ovcah skor le samo na to gledalo, da so imele prav žlahno volno; ali se je je nastriglo obilo ali ne, ali so ovce velike in za meso: to se je preveč zanemarjalo. Dandanašnji je pa ravno narobe: sedaj hočejo nekteri le obilo volne in mesa, — in tako smo

prišli iz dežja pod kap. Mesnata ovca žuga stopiti na mesto žlahne merinoške. Nekteri hočejo srednjo pot iti in uno pleme s tem pariti.

Moja misel je: naj v našem cesarstvu tudi vprihodnje pridelujemo žlahno volno, ker imamo že takih ovac obilo, — pa nikar naj ne hrepenimo le po najtanjši volni, ampak glejmo tudi, da je obilo pridelamo in da si izrejamo tudi velike ovce za mesarje.

Tudi kónj bode čedalje manj ko bode spašnikov manj. Vendar tudi pri najvišji stopnji kmetijstva se bojo dali konji še z dobičkom izrejati.

Tudi svinska reja se dobro splačuje zlasti v takih krajih, kjer imajo dosti koruze ali želoda in morejo prešiče z majhnimi stroški pitati.

(Dalje sledí.)

Živinozdravilska novica.

(Konjska nadúha se dá začasno skriti in tudi zveden kupec oslepariti.) V poslednjem listu dunajskega živinozdravilskega časnika smo brali to novico, ktera je pa prav za prav starica, in za nas toliko bolj mikavna, ker je v naših krajih domá. Gosp. dr. Buchmüller, sedaj na Dunaji, 1852 pa na Dolenskem blizu Novega mesta bivajoč, nam jo v omenjenem časniku prav kratkočasno pripoveduje. Naprošen od gosp. Slanina se je podal z njim v Karlovec na Horvaško, da bi mu pomagal na sejmu konja kupit. Gosp. dohtar, več let učitelj živinozdravstva v dunajski c. k. živinozdravnišnici, je imel svoje dni že veliko z nadušljivimi konji opraviti, je tedaj take konje dobro poznal. Na Karlovškem sejmu res najdeta konja, ki jima je bil zeló všeč. Ker se neznan konj nikoli ne smé kupiti, da bi se večkrat semtertje ne prehajal in v tem na vse njegovo obnašanje dobro ne pazilo, sta se vé da tudi ona storila tako. Konj se jima je zdel brez vsega pogreška; zato ga kupita, pa še enega zraven. Proti večeru se vsedeta vsak na svojega kupljenca in jezdarita do polipoti domú, kjer ju je čakal voz. Medpotoma se nekoliko ustavita pri neki hiši, kjer sta žejna kozarec vode pila; v tem stopi hišni gospodar na prag, ogleduje kupljenega kostanjevca, pa z glavo pokima, ter naji vpraša: kje sta tega konja kupila? Na odgovor „v Karlovcu“ nama reče, da sva slabo kupila, ker on tega konja pozná, da je strašno nadušljiv. „Se motite, mož — sem mu odgovoril — ta konj ima bolje sapo kot Vi in jez; saj sem ga jezdaril do tod, in ne enkrat mi ni zahripal.“

Čez noč ostaneva v bližnji gostivnici, postaviva konja v štaló, pa tudi sedaj ni bilo duha ne sluha naduhe. „Mož naji je strašil“ — rečem svojemu tovaršu. Vesela greva spat. Drugo jutro grém berž v štaló — al že skoz zaperte štalne vrata me vstraši tisti hripavi glas, kateri mi je le predobro znan bil. Kaj se je dalje godilo, mi ni treba praviti. Čez ene dni pridem k znanemu kmetu, ki je že tudi od tega konja slišal; kar mi začne praviti, da konjski barantači v tistem kraji, kjer sem konja kupil, znajo nadúho za več časa tako zakriti, da je ni moč spoznati, in sicer s tem, da nadušljivemu konju več časa sla-

nine (špeha) dajejo, preden ga pa na sejm peljejo, mu ne dajo nič piti. „To sem stokrat slišal na Karlovškem sejmu“ — mi je rekel in me še vprašal: ali nisem konja kupovaje zapazil na dlaki njegovi rumenkastih gnjid? „Da! zapazil sem jih, al to me ni nič motilo, ker sem vedil, da so jajčica brenceljnov ali obadov.“ „To to, gospod, je znamenje poprej Vam povedane sleparije. Če se konj s slanino kermi, silijo brenceljni na vso moč do takega konja in mu zaležejo gnjid v dlako.“

„Ne morem si razložiti — sklepa gosp. dohtar svoj popis — kako li more slanina (špeh) začasno ustaviti nadúho, — al da sem res nadušljivega konja kupil, in da cel dan nisem nobenega znamenja te bolezni na njem zapazil, to je čista resnica, in ne sramujem se je očitno razglasiti — učenejšim v prevdarak, vsem konjskim kupcom pa v poduk!“

O Rojenicah.

Že dolgo zasledujem povesti v Rojenicah, in prizadevam si njihovo bitnost spoznati; vendar ni se še mi ugodilo do tenkega basen teh mitiških bitij zaslediti.

Rojenice poznajo posebno po Gorenskem in Koroškem; Korošci jim tudi pravijo: želikžene, kar pa se mi ne dozdeva biti slovensko, marveč zvoní na nemško: selig; in „želikžene“ bi toraj poznamljevalo „blazene, vrečne žene, selige Weiber.“

Štirski Dolanci Rojenic ne poznajo, vendar Pohorci imajo povesti o belih ženah.

Bele žene se po najvišjih verhuncih planin solnceajo, so vitkega trupla, imajo dolge lase, in se znajo v zraku poganjati iz kraja v kraj, akoravno nimajo perotnic. Stara Korošica mi je jednako pripovedovala o Rojenicah, da imajo tako lahko truplo, kakor naš Izveličar, kadar se je na oljski gori v nebo vzdignil. Posebno znajo Rojenice in bele žene lepo prepevati. Živel je mladenec pod Obirom, kateri je rad s puško na ramah skakal za sernami in jeleni. Nekdaj se je primerilo, da je zadel na belo košuto; dirja za njo; hipoma zapoje Rojenica tako milo in sladko, da je bil ves unet, in pozabil belo košuto. Rojenice tudi kakor Vile ljubijo in rade imajo zale fante. Spal je nekda na planini lep, snažen ovčar. Rojenica se spusti iz svetlih oblakov in ga ljubeznjivo kušne. Ko se je ovčar zbudil, je neskončno sladkost občutil v svojem sercu in na svojih ustnicah. Sapa Rojenice ga je napolnila z berhkostjo jelena, in lepoto je dobil, da so ga mogli v globoki vozi imeti vjetega, ker so vse dekleta poljudile (obnoréle). Rojenica ga je iz voze rešila, in ni ga več bilo viditi. — Tako stara Korošica.

Rojenice bi jaz primerjal z indiškimi ženskimi duhovi: Râgini. Ker Slovenec glasnik *g* pred samoglasnico umehčava v *j*, na primer: drugega namesto drugega, Mojmar, Mojslav, namesto Mogimar, Mogislav itd.; tedaj iz Râgini dobimo Rojina, Rojena, pomanjšano: Rojenica. So pa Râgini po Müller-u „weiblich erfasste himmlische Tongeister, heilige Klänge der Weltharmonie“, po Wollheim-u „verkörperte Melodien und Töne“. Velijo se tudi Gândhâras, ktera beseda se ujema s severnoslovanskimi Vilami, imenovanimi Gudeli, pomanjšano: Gudelki, ker *an*=*u*, in sansk. glasnik *r*=*l* v slovensčini. Râgini — Rojenice so toraj zračne melodije, Gandharas — Gudeli pa osebljeno šumenje gorskih virov in potokov, ker povesti od Gudelk pri severnih Slovanih njim dajo prebivati kraj virov in potokov.

Ako kdo kakšno o Rojenicah zná povedati, naj jo oznani. Slovenske domorodce, katerim je dovoljeno se lotiti staroindiških spisov, pa prosimo, naj mi dotične verstice o Râginih priobčijo, da bomo ložej presodili enakost Rojenic z Râginami. Davorin Terstenjak.

Naše slovstvo.

Spisal Matija Majar.

(Dalje.)

Čto nam pa vlastno zadržuje naše slovstvo?

Samo jedino to, da je naše slovensko ljudstvo premalo za veliko slovstvo; nas je samo nečto več od jednoga milijona. Tak narodič ne more imeti velikoga slovstva, njemu ljudstva i prostora manjka. — Nekteri od naše visoke gospode daruju blagodarno po tisuč goldinarjev, da se more na njih stroške izdati nektera obširna slovenska knjiga; tako je podaril svetli knezo-vladika (škof) Ljubljanski Wolf blizo 15 tisuč goldinarjev, da se more tiskati obširni slovenski slovník; svetli naš knez i vladika Labudski Slomšek ne samo da je marljiv spisovatelj, temoč tudi blagodaren podpiratelj slovstva našega; njemu se imamo zahvaliti, da je med drugim obširna knjiga „življenje svetnikov“ béli svet vgleдалa, ker je čroz tisuč goldinarjev na njejin tisk daroval. Taka gospoda je pa redko vsějana; zato obširne i naučne knjige so pri nas tudi redke, od redkih knjig je pa slovstvo malo.

Prav piše „Sedmica“: „Slovenci su maleni i razsějani. Malo jim je tudi slovstvo (literatura). Od neke dobe je pri njih oživilo jako čuvstvo za napredek svojega naroda. Proti številu, snagi i moči naroda oni dělaju dosta. Izverstnih mužev imaju oni već. Ali s siloj se nič opraviti ne more. Tudi pri njih se potverduje reč, da slovstvo v malom narodu ne more obstati. Slovenci imaju najbolju volju, dovoljno snage i moči za izdajati već i večjih knjig, pa se mogu še jednako samo z malimi književnimi dělji zanimati.“

Po slovenskom narodopisu P. J. Šafařikovem je serbskoga naroda 5.294.000, horvatskoga 801.000, slovenskoga 1.151.000, bulgarskoga 3.587.000, — to bi bilo Jugoslavenov skupaj 10.833.000 duš.

Iz toga se vidi, da je vsako iz naših plemen za se vzeto, premalo, da bi moglo izderževati veliko slovstvo. Posebno Slovencev i Horvatov je tako malo, da nikakor ne mogu imeti posebnoga slovstva. Naj ljudnatejši su Serblji i še njim manjkaju spisovatelji i še pri njih imaju naučne knjige samo malo kupcov. Za nas vse je samo jedino sredstvo, po kterom se nam spisovatelji, čitatelji, ljudstvo i slovstvo pomnoži, i to sredstvo je v naših rukah i v našej oblasti, namreč: naša dosadanja narečja se moraju po malo sbližati i se složiti v jeden književni jugoslavenski jezik. Vse drugače bi nam kazalo, kadar bi vsi Jugoslaveni se sdružili v jednom književnom jeziku, onda bi nas bilo blizo 11 milijonov!

Jedno od najvažnejših opravil učenih spisovateljev jugoslavenskih je sada: podpomagati marljivo, da se naša narečja po malo sbližaju.

„Sedmica“ pita: Ali je izgled, da bi se sdružile literatura bulgarska, serbska, horvatska i slovenska?

Važno, prevažno pitanje je to vrédno, da se o njem zrelo misli i premišljuje i iskreno i prijateljsko pogovarja.

Mi Jugoslaveni, imenito Slovenci, smo v takih okolnostih, da moramo to pitanje tako le staviti: Čto moramo činiti, storiti, da se književno složje narečja serbsko, bulgarsko, horvatsko i slovensko?

V obče mora biti vsako narečje pripravljeno, da malo popušća, da se malo poravna i ostalim narečjem bliža; — bližajmo se samo v nekterih, samo v glavnijih stvarih, po onem pravilu: v glavnih stvarih složno, v malenkostih svobodno, v vsih ljubeznivo; — bližajmo se samo po malo i po času, prenađiti se, škoduje; — od početka popravljajmo v svojem narečju samo to, čto se da lahko i brez velikoga hrupa poravnati; sčasoma tudi to, čto se zdi sada težko ali nemoguće, se bude poravnalo lahko, morebiti samo od sebi; — ne dajajmo ni glasa, ni prostora gerdim prepircem, kateri bi po svojej zlobi ali po neumnosti med bratri neslogu i prepisėjali; — gledajmo već na to, čto nas spojuje, nego na to, čto nas razlučuje.